Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

11 päivänä kesäkuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Immateriaalioikeudet – Tekijänoikeus ja lähioikeudet – Direktiivi 2001/29/EY – 2–5 artikla – Soveltamisala – Hyötyesine – Teoksen käsite – Teosten suojaaminen tekijänoikeudella – Edellytykset – Teknisen tuloksen saavuttamiseksi välttämätön tuotteen muoto – Taittopolkupyörä

Asiassa C-833/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka tribunal de l'entreprise de Liège (Liègen yritystuomioistuin, Belgia) on esittänyt 18.12.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 31.12.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

SI ja

Brompton Bicycle Ltd

vastaan

Chedech/Get2Get,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja E. Regan sekä tuomarit I. Jarukaitis, E. Juhász (esittelevä tuomari), M. Ilešič ja C. Lycourgos,

julkisasiamies: M. Campos Sánchez-Bordona,

kirjaaja: hallintovirkamies M. Longar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 14.11.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– SI ja Brompton Bicycle Ltd, edustajinaan B. Van Asbroeck, G. de Villegas ja A. Schockaert, avocats,

– Chedech/Get2Get, edustajanaan A. Marín Melgar, abogado,

– Belgian hallitus, asiamiehinään M. Jacobs, C. Pochet ja J.-C. Halleux,

– Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

– Euroopan komissio, asiamiehinään É. Gippini Fournier ja J. Samnadda,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

kuultuaan julkisasiamiehen 6.2.2020 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY (EYVL 2001, L 167, s. 10) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat SI ja Brompton Bicycle Ltd (jäljempänä Brompton) sekä Chedech/Get2Get (jäljempänä Get2Get) ja jossa on kyse viimeksi mainittua vastaan nostetusta tekijänoikeuden loukkaamista koskevasta kanteesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Kansainvälinen oikeus

Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta

3 Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimuksen (Pariisin sopimuskirja 24.7.1971), sellaisena kuin se on muutettuna 28.9.1979 (jäljempänä Bernin yleissopimus), 2 artiklan 1 ja 7 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”1. Ilmaisu ’kirjalliset ja taiteelliset teokset’ käsittää kaikki kirjallisuuden, tieteen ja taiteen alaan kuuluvat tuotteet, niiden ilmaisutapaan tai muotoon katsomatta, kuten – – piirustus[taiteen teokset] – –; sovelletun taiteen teokset; – –

– –

7. – – [maat, jotka muodostavat liiton suojatakseen tekijöiden oikeuksia heidän kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiinsa,] voivat lainsäädännössään määrätä sovelletun taiteen teoksia sekä teollista muotoilua ja teollisia malleja koskevien lakiensa soveltamisalan samoin kuin näiden teosten, muotoilun tuotteiden ja mallien suojaamisen edellytykset. Teokset, joita niiden alkuperämaassa suojataan vain muotoilun tuotteina tai malleina, saavat toisessa liittomaassa vain sellaista erityissuojaa, jota tuossa maassa annetaan muotoilun tuotteille tai malleille; ellei tuossa maassa tällaista erityissuojaa anneta, suojataan näitä teoksia kuitenkin taiteellisina teoksina.”

WIPOn tekijänoikeussopimus

4 Maailman henkisen omaisuuden järjestö (WIPO) hyväksyi Genevessä 20.12.1996 WIPOn tekijänoikeussopimuksen, joka hyväksyttiin Euroopan yhteisön puolesta 16.3.2000 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2000/278/EY (EYVL 2000, L 89, s. 6) ja joka tuli voimaan Euroopan unionin osalta 14.3.2010 (EUVL 2010, L 32, s. 1).

5 WIPOn tekijänoikeussopimuksen 1 artiklan, jonka otsikko on ”Suhde Bernin yleissopimukseen”, 4 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”Sopimuspuolten tulee noudattaa Bernin yleissopimuksen 1–21 artiklaa ja sen liitettä.”

6 Saman sopimuksen 2 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Tekijänoikeussuoja ulottuu ilmauksiin; se ei ulotu ideoihin, menettelytapoihin, toimintamenetelmiin tai matemaattisiin käsitteisiin sellaisenaan.”

Unionin oikeus

Direktiivi 2001/29

7 Direktiivin 2001/29 2–5 artiklassa määritellään tekijöiden yksinoikeudet siltä osin kuin on kyse kappaleen valmistamisesta heidän teoksistaan ja heidän teostensa välittämisestä ja levittämisestä.

8 Mainitun direktiivin 9 artiklassa, jonka otsikko on ”Muiden säännösten edelleen soveltaminen”, säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin säännökset eivät vaikuta säännöksiin, jotka koskevat erityisesti patentteja, tavaramerkkejä, malleja – –”

Asetus (EY) N:o 6/2002

9 Yhteisömallista 12.12.2001 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 6/2002 (EYVL 2002, L 3, s. 1) 8 artiklan, jonka otsikko on ”Teknisen käyttötarkoituksen mukaan määräytyvät mallit sekä liitoskohtien mallit”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”[EU-]malli ei anna suojaa tuotteen ulkoasun niille piirteille, jotka määräytyvät pelkästään tuotteen teknisen käyttötarkoituksen mukaan.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

10 SI:n Englannin oikeuden mukaan perustama yhtiö Brompton pitää kaupan taittopolkupyörää, jota on myyty nykyisessä muodossaan vuodesta 1987 lähtien (jäljempänä Brompton-polkupyörä).

11 Brompton-polkupyörä, jonka erityispiirteenä on se, että se voidaan taittaa kolmeen eri asentoon (kokoon, auki ja stand by -asentoon, jolloin polkupyörä voi seistä tasapainossa maassa), oli suojattu patentilla, jonka voimassaolo on sittemmin päättynyt.

12 Get2Get pitää puolestaan kaupan polkupyörää (jäljempänä Chedech-polkupyörä), jonka ulkoasu on hyvin samankaltainen kuin Brompton-polkupyörän ja joka voidaan taittaa kolmeen edellä olevassa kohdassa mainittuun asentoon.

13 SI ja Brompton nostivat 21.11.2017 tribunal de l’entreprise de Liègessä (Liègen yritystuomioistuin, Belgia) kanteen, jotta tämä toteaisi, että Chedech-polkupyörillä loukataan Bromptonin tekijänoikeutta ja SI:n moraalisia oikeuksia, ja näin ollen määräisi Get2Getin lopettamaan niiden oikeuksia loukkaavan toimintansa ja vetämään tuotteensa kaikista myyntipisteistä.

14 Get2Get väittää puolustuksekseen, että Chedech-polkupyörän ulkoasu määräytyy tavoitellun teknisen ratkaisun mukaan, joka perustuu siihen, että kyseinen polkupyörä voidaan taittaa kolmeen eri asentoon. Tällaista ulkoasua voidaan suojata ainoastaan patenttioikeudella muttei tekijänoikeudella.

15 Pääasian kantajat puolestaan väittävät, että Brompton-polkupyörän kolme asentoa voidaan saavuttaa myös muilla kuin kyseisen polkupyörän tekijän sille antamilla muodoilla, mikä merkitsee sitä, että sen muotoa voidaan suojata tekijänoikeudella.

16 Tribunal de l'entreprise de Liège huomauttaa, että Belgian oikeuden mukaan tekijänoikeudella suojataan teosta, joka on esitetty tietyssä muodossa ja joka on omaperäinen, mikä merkitsee sitä, että polkupyörän kaltaista hyötyesinettä voidaan suojata tekijänoikeudella. Tältä osin on niin, että vaikka teknisen tuloksen saavuttamiseksi välttämättömät muodot eivät saa tekijänoikeussuojaa, asia ei ole kuitenkaan selvä silloin, kun tällainen tulos voidaan saavuttaa myös muunlaisilla muodoilla.

17 Kyseinen tuomioistuin toteaa, että unionin tuomioistuin on tulkinnut 8.3.2018 antamassaan tuomiossa DOCERAM (C-395/16, EU:C:2018:172), jossa on kyse mallioikeudesta, asetuksen N:o 6/2002 8 artiklan 1 kohtaa siten, että sen arvioimiseksi, määräytyvätkö tuotteen ulkoasun piirteet pelkästään tuotteen teknisen käyttötarkoituksen mukaan, on osoitettava, että tämä käyttötarkoitus on ainoa nämä piirteet määrittänyt tekijä, eikä vaihtoehtoisten mallien olemassaolo ole tältä osin ratkaisevaa.

18 Se pohtii näin ollen sitä, olisiko samanlainen ratkaisu omaksuttava tekijänoikeuden alalla, kun tuotteen ulkoasu, jolle haetaan tekijänoikeussuojaa direktiivin 2001/29 nojalla, on välttämätön tietyn teknisen vaikutuksen saavuttamiseksi.

19 Tässä tilanteessa tribunal d'entreprise de Liège päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko unionin oikeutta ja erityisesti [direktiiviä 2001/29], jossa säädetään muun muassa, että tekijänoikeuksien haltijoilla on sen 2–5 artiklassa tunnustetut erilaiset yksinoikeudet, tulkittava siten, että siinä suljetaan pois tekijänoikeussuojasta teokset, joiden muoto on välttämätön teknisen tuloksen saavuttamiseksi?

2) Onko sen arvioimisessa, onko muoto välttämätön teknisen tuloksen saavuttamiseksi, otettava huomioon seuraavat kriteerit:

– muiden sellaisten muotojen olemassaolo, joiden avulla voidaan saavuttaa sama tekninen tulos

– muodon tehokkuus kyseisen tuloksen saavuttamisessa

– tekijänoikeuden väitetyn loukkaajan tahto saavuttaa kyseinen tulos

– aiemmin myönnetty patentti, jonka voimassaolo on päättynyt, sellaiseen menettelyyn, jonka avulla tavoiteltu tekninen tulos voidaan saavuttaa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kahdella kysymyksellään, jotka on tutkittava yhdessä, lähinnä, onko direktiivin 2001/29 2–5 artiklaa tulkittava siten, että niissä säädettyä tekijänoikeussuojaa sovelletaan tuotteeseen, jonka muoto on ainakin osittain välttämätön teknisen tuloksen saavuttamiseksi.

21 Direktiivin 2001/29 2–5 artiklan mukaan tekijöitä suojataan kappaleen valmistamiselta heidän teoksistaan ja kyseisten teosten välittämiseltä yleisölle ja levittämiseltä yleisölle ilman heidän lupaansa.

22 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan teoksen käsite muodostuu kahdesta osatekijästä. Yhtäältä kyseinen käsite edellyttää omaperäistä suojan kohdetta, joka on tekijänsä luovan henkisen työn tulos, ja toisaalta se edellyttää tällaisen luovan henkisen työn tuloksen ilmausta (ks. vastaavasti tuomio 12.9.2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, 29 ja 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee ensimmäisen osatekijän osalta, että jotta kyseistä kohdetta voidaan pitää omaperäisenä, on samalla välttämätöntä ja riittävää, että se heijastaa tekijänsä yksilöllisyyttä ilmentämällä tämän vapaita luovia ratkaisuja (tuomio 12.9.2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

24 Tältä osin on huomautettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että kun kohteen valmistamisen sanelevat sellaiset tekniset seikat, säännöt tai rajoitteet, jotka eivät jätä tilaa luomisen vapaudelle, kyseistä kohdetta ei voida pitää niin omaperäisenä, että se voisi muodostaa teoksen ja saada näin ollen tekijänoikeudellista suojaa (ks. vastaavasti tuomio 12.9.2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

25 Unionin tuomioistuin on täsmentänyt tämän tuomion 22 kohdassa mainitun toisen osatekijän osalta, että direktiivissä 2001/29 tarkoitettu teoksen käsite edellyttää välttämättä sellaisen suojan kohteen olemassaoloa, joka voidaan tunnistaa riittävän tarkasti ja objektiivisesti (tuomio 12.9.2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

26 Tästä seuraa, että suojan kohde, joka täyttää omaperäisyysedellytyksen, voi saada tekijänoikeussuojaa, vaikka kohteen valmistamisen sanelevat tekniset seikat, kunhan tällainen saneleminen ei ole estänyt tekijää heijastamasta yksilöllisyyttään suojan kohteessa ilmentämällä vapaita luovia ratkaisuja.

27 Tältä osin on korostettava, etteivät sellaiset kohteen osat voi täyttää omaperäisyyskriteeriä, joita luonnehtii ainoastaan niiden tekninen käyttötarkoitus, koska erityisesti WIPOn tekijänoikeussopimuksen 2 artiklasta ilmenee, ettei tekijänoikeussuoja ulotu ideoihin. Jos ideoita voitaisiin suojata tekijänoikeudella, ideoita olisi näet mahdollista monopolisoida, mikä haittaisi etenkin teknistä kehitystä ja teollista kehittämistä (ks. vastaavasti tuomio 2.5.2012, SAS Institute, C-406/10, EU:C:2012:259, 33 ja 40 kohta). Kun mainittujen osien ilmaisun ratkaisee niiden tekninen käyttötarkoitus, idean toteuttamiseen käytettäviä tapoja on niin rajallinen määrä, että idea ja sen ilmaisu sekoittuvat keskenään (ks. vastaavasti tuomio 22.12.2010, Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, 48 ja 49 kohta).

28 On siis tutkittava, voiko pääasiassa kyseessä oleva taittopolkupyörä olla teos, joka saa direktiivissä 2001/29 säädettyä suojaa, kun otetaan huomioon, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymykset eivät koske tämän tuomion 22 kohdassa mainittua toista osatekijää, sillä kyseinen polkupyörä voitaneen tunnistaa riittävän tarkasti ja objektiivisesti, vaan ensimmäistä osatekijää.

29 Nyt käsiteltävässä asiassa pitää paikkansa, että mainitun polkupyörän muoto on välttämätön tietyn teknisen tuloksen saavuttamiseksi eli sen varmistamiseksi, että kyseinen polkupyörä voidaan taittaa kolmeen asentoon, joista yhdessä se voi seistä tasapainossa maassa.

30 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin selvitettävä, onko kyseinen polkupyörä tuosta seikasta huolimatta luovan henkisen työn tuloksena syntynyt omaperäinen teos.

31 Tältä osin on todettava, että – kuten tämän tuomion 24, 26 ja 27 kohdassa on palautettu mieleen – näin ei voi olla silloin, kun kohteen valmistamisen sanelevat sellaiset tekniset seikat, säännöt tai rajoitteet, jotka eivät jätä tilaa luomisen vapaudelle, tai ne jättävät tilaa niin rajallisen määrän, että idea ja sen ilmaisu sekoittuvat keskenään.

32 Vaikka kohteen muodon osalta voidaan tehdä eri ratkaisuja, ei ole mahdollista päätellä, että kohde kuuluu välttämättä direktiivissä 2001/29 tarkoitetun teoksen käsitteen alaan. Sen määrittämiseksi, onko tilanne todellakin näin, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava, täyttyvätkö tämän tuomion 22–27 kohdassa mainitut edellytykset.

33 Jos tuotteen muodon sanelee pelkästään sen tekninen käyttötarkoitus, mainittu tuote ei voi kuulua tekijänoikeussuojan piiriin.

34 Jotta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voisi todeta, kuuluuko asianomainen tuote tekijänoikeussuojan piiriin, sen on määritettävä, onko tuotteen tekijä ilmaissut tällä tuotteen muotoa koskevalla ratkaisulla luovuuttaan omaperäisellä tavalla tekemällä vapaita luovia ratkaisuja ja muotoillut tuotteen siten, että se heijastaa hänen yksilöllisyyttään.

35 Koska ainoastaan asianomaisen tuotteen omaperäisyyttä on arvioitava, tässä yhteydessä se, että on olemassa muita sellaisia muotoja, joilla voidaan saavuttaa sama tekninen tulos, ei ole ratkaisevaa arvioitaessa niitä tekijöitä, jotka ovat ohjanneet tekijän omaksumaa ratkaisua, vaikka kyseisen seikan perusteella voidaankin todeta, että on olemassa mahdollisuus omaksua eri ratkaisuja. Vastaavasti tekijänoikeuden väitetyn loukkaajan tahdolla ei ole merkitystä tällaisessa arvioinnissa.

36 Siltä osin kuin on kyse aiemmin myönnetystä patentista, jonka voimassaolo on pääasiassa sittemmin päättynyt, ja muodon tehokkuudesta saman teknisen tuloksen saavuttamisessa, on huomautettava, että kyseiset seikat on otettava huomioon ainoastaan siltä osin kuin niistä voivat ilmetä ne näkökohdat, jotka on otettu huomioon asianomaisen tuotteen muotoa koskevassa ratkaisussa.

37 On joka tapauksessa korostettava, että arvioitaessa sitä, onko pääasiassa kyseessä oleva taittopolkupyörä omaperäinen luomus, joka saa siten tekijänoikeussuojaa, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki käsiteltävässä asiassa merkitykselliset seikat, sellaisina kuin ne olivat kyseistä kohdetta suunniteltaessa, riippumatta ulkoisista ja tuotteen luomisen jälkeisistä tekijöistä.

38 Ennakkoratkaisukysymyksiin on siis vastattava, että direktiivin 2001/29 2–5 artiklaa on tulkittava siten, että niissä säädettyä tekijänoikeussuojaa sovelletaan tuotteeseen, jonka muoto on ainakin osittain välttämätön teknisen tuloksen saavuttamiseksi, kun kyseinen tuote muodostaa luovan henkisen työn tuloksena syntyneen omaperäisen teoksen sen vuoksi, että sen tekijä ilmaisee kyseisellä muodolla luovuuttaan omaperäisellä tavalla tekemällä vapaita luovia ratkaisuja siten, että mainittu muoto heijastaa hänen yksilöllisyyttään, mikä kansallisen tuomioistuimen on tarkastettava ottamalla huomioon kaikki pääasiaan liittyvät merkitykselliset seikat.

Oikeudenkäyntikulut

39 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 2–5 artiklaa on tulkittava siten, että niissä säädettyä tekijänoikeussuojaa sovelletaan tuotteeseen, jonka muoto on ainakin osittain välttämätön teknisen tuloksen saavuttamiseksi, kun kyseinen tuote muodostaa luovan henkisen työn tuloksena syntyneen omaperäisen teoksen sen vuoksi, että sen tekijä ilmaisee kyseisellä muodolla luovuuttaan omaperäisellä tavalla tekemällä vapaita luovia

ratkaisuja siten, että mainittu muoto heijastaa hänen yksilöllisyyttään, mikä kansallisen tuomioistuimen on tarkastettava ottamalla huomioon kaikki pääasiaan liittyvät merkitykselliset seikat.

Allekirjoitukset